

Отримано: 28 жовтня 2021 р.

Прорецензовано: 2 грудня 2021 р.

Прийнято до друку: 3 грудня 2021 р.

e-mail: larysataranenko@gmail.com

27102000m@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2021-12(80)-63-66

Тараненко Л. І., Лазарева М. О. Феномен пандемічної лексики: особливості творення короналогізмів та їх перекладу на українську мову. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 12(80). С. 63–66.

УДК: 811.111'373.43

Тараненко Лариса Іванівна,
доктор філологічних наук, професор,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Лазарева Марія Олексіївна,
студентка Інституту міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФЕНОМЕН ПАНДЕМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ: ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ КОРОНАЛОГІЗМІВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Статтю присвячено розгляду актуальних змін у лексичному складі англійської і, як наслідок, української мов, які відбуваються під впливом пандемії коронавірусної інфекції COVID-19. За результатами вивчення питання еволюції англійської мови та шляхів появи короналогізмів, з'ясовано, що найбільш поширеними механізмами їх творення є телескопія, аббревіація й основокладання, а найчастотнішими словотворчими основами цих неологізмів слугують: *-covid-*, *-coron-* та *-quaran-*. Зважаючи на високу частоту вживання англомовних короналогізмів, українська мова поповнилася їх калькованими варіантами. Шляхом аналізу найбільш ефективних способів перекладу короналогізмів з англійської мови на українську, встановлено, що смисломістке насичення більшості таких одиниць неможливо адекватно передати лише шляхом транскрибування/транслітерації або калькування, тому у більшості випадків застосовується ще й описовий переклад. Показано також перспективи подальшого вивчення лексичних трансформацій, викликаних пандемією, і в англійській, і в українській мовах.

Ключові слова: короналогізми, пандемічна лексика, механізми словотворення, способи перекладу.

Larysa Taranenko,
Doctor of Philology, Professor,
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
Mariia Lazareva,
Student of the Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE PHENOMENON OF PANDEMIC VOCABULARY: FEATURES OF CORONALOGISM FORMATION AND THEIR TRANSLATION INTO THE UKRAINIAN LANGUAGE

The paper deals with the coronavirus neologisms in the English and Ukrainian languages which are now becoming widespread. English as a global language reflects the profound effect the outbreak of COVID-19 has had on the lives of people worldwide. Any living language, being a dynamic entity, adapts to changes occurring in the life and culture of its speakers. The coronavirus pandemic has caused the linguistic change and adoption of new phrases as a part of the emergency response to the disaster, such as coronacom, morona, zoomping, covidient, Blursday etc., across the globe. According to the results of studying the development of the English language and emergence of new words due to the coronavirus pandemic as well as defining the ways of coronalogisms formation, it was found out that the most common language mechanisms of their creation are telescoping, abbreviation, and compounding, while the most frequent word-forming stems of these neologisms are the following: *-covid-*, *-coron-* and *-quaran-*. Due to the wide-spread use of English coronalogisms, the Ukrainian language has also been profoundly enriched by a number of their calque (coronapocalypse) or transliterated (covidiot) variants. Considering this, the article discusses and identifies the most effective ways of translating coronalogisms from English into Ukrainian. It was found out that the content of some coronaneologisms cannot be adequately conveyed in Ukrainian by transcription / transliteration or calquing only, so in most cases descriptive translation should be used. The paper also outlines the prospects for further study of lexical transformations caused by the pandemic in both English and Ukrainian.

Key words: coronalogisms, pandemic lexis, mechanisms of word formation.

Постановка проблеми. Мова як динамічна знакова система характеризується безперервним поповненням лексичного складу новими одиницями, які слугують індикаторами мовної еволюції та актуальних культурних, науково-технічних і суспільно-політичних тенденцій. Реальністю сьогодення є те, що лексичні зміни фіксуються в друкованих словниках з певною затримкою, водночас легко відстежуються в їхніх онлайн-версіях. Щороку англомовні словники поповнюються близько 800–1000 нових слів або їхніми додатковими значеннями. Хоча, як відомо, за такий період часу з'являється в п'ять разів більше новотворів, вони не входять до широкого вжитку і не потрапляють до словників, оскільки не задовольняють критерії лексикографів. Зазначимо при цьому, що до 2019 р. поява більшості неологізмів була зумовлена технологічними проривами, проте у 2020 р. ситуація кардинально змінилася через пандемію, яка спочатку виникла у м. Вухань, КНР, а з часом охопила весь світ. Наразі немає жодного континенту, де б не було зафіксовано спалахів COVID-19. Отже, не дивно, що сферою діяльності, яка продукувала найбільшу кількість нових слів у лютому 2020 року, стала медицина. За сучасних обставин медичні терміни зі сфери професійного вжитку популяризуються й використовуються широким загалом, зазнаючи певних трансформацій та набуваючи розмовних форм.

Зрозуміло, що пандемія невідворотно змінила не лише стиль життя людей, але й словниковий склад англійської мови, адже вона призвела до виникнення нових слів і словосполучень, які стали позначатися терміном «короналогізми». Цей

лексичний пласт виник як відповідь на потребу громадськості у денотації актуальних явищ і понять сьогодення. Унаслідок цього, на теперішній час вокабуляр пандемії коронавірусу набув статусу найпоширенішого неологічного кластеру.

Зрозуміло й те, що необхідність спілкування та співробітництва держав на глобальному рівні з метою сумісної протидії розповсюдженню коронавірусної інфекції вимагає релевантного перекладу англійської лексики, пов'язаної з епідемією. Науковці в галузі мовознавства зазначають про появу так званої мови пандемії, яка отримала назву *coronavirus-related vocabulary (language of COVID-19/Coronaspeak)* [8]. Усе це й зумовлює актуальність і нагальність всебічного дослідження англійської лексики, що з'явилася за роки коронавірусної пандемії, та встановлення особливостей її відтворення в українській мові.

Тому метою започаткованої праці є структурно-семантичний аналіз новостворених лексичних одиниць, зумовлених пандемією корона вірусу, та визначення закономірностей їх перекладу на українську мову.

Досягнення мети дослідження передбачає вирішення таких завдань:

- 1) виокремити з текстів сучасних ЗМІ слова й словосполучення (короналогізми), які позначають основні поняття коронавірусної пандемії;
- 2) визначити структуру і механізми утворення новотворів на позначення коронавірусу;
- 3) установити особливості перекладу англійських короналогізмів на українську мову.

Для виконання окреслених завдань застосовано такі методи дослідження: інформаційно-пошуковий, спостереження, дедукції і структурного аналізу, а також метод лінгвістичного аналізу.

Матеріал дослідження. У процесі дослідження були використані видання таких засобів масової інформації, як *ABC News, BBC News, Berkeley Side, CBC, CNN, The Economist, Economic Times, The Guardian, New York Post, The New York Times*, а також авторитетні англійські онлайн-словники: *Merriam Webster Dictionary* [10], *Collins Dictionary* [12] та словник слів і фраз англійської сленгу *Urban Dictionary* [14]. Загальна кількість проаналізованих новотворів склала 157 лексичних одиниць.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, перш за все, що найбільшу частку англійської пандемічної лексики складають загальноновживані слова. Такі лексичні одиниці, як *pandemic, quarantine, self-isolation, coronavirus, pneumonia, outbreak, lockdown, social distancing, furlough* та ін. до 2020 року функціонували в межах медичного або політичного дискурсу, але сьогодні стали загальноновживаними та зустрічаються майже в кожному повідомленні ЗМІ, пов'язаному з темою коронавірусу. Згідно з дослідженнями *Collins Dictionary*, лексична одиниця *lockdown* стала у 2020 р. словом року, адже у період з 2019 до 2020 частота її вживання зросла з 4 до 250 тисяч випадків [12]. У свою чергу, від впливом сучасних умов змінилося значення лексеми *lockdown*. До того, як вона стала позначати загальносвіттовий спосіб життя мільйонів людей в карантинних умовах та систему обмежувальних заходів, націлених на стримування поширення коронавірусної інфекції, вона означала «план дій в умовах короткотривалої та локальної надзвичайної ситуації».

Однак, поруч з уже існуючими словами, резонансу й широкого вжитку набувають неологізми, які виникли впродовж останніх двох років під впливом пандемії COVID-19. Для позначення таких слів використовують поняття «короналогізми» [6]. Причиною появи такого лексичного пласту є необхідність у відображенні у мові поточних суспільно-політичних змін шляхом компресії складних концептів у стислі форми.

Сама офіційна назва інфекційної хвороби, спричиненої коронавірусом – “COVID-19” – з'явилася 11 лютого 2020 року за рішенням Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ), причому CO означає *coronavirus*, VI – *virus*, D – *disease*, 19 – 2019 рік, коли з'явилася хвороба, яка перетворилася на глобальну пандемію [10]. При цьому вже за декілька місяців частота вживання лексичної одиниці COVID-19 стрімко зросла.

Як і більшість новотворів, короналогізми проходять загальні стадії введення в лексику: появу, поширення, фіксацію, соціалізацію (сприйняття її суспільством) та лексикалізацію (набуття статусу закріплення в мові). Соціалізація короналогізму передбачає його активне вживання носіями мови, а також використання в друкованих та електронних джерелах, що, у свою чергу, свідчить про його фіксацію у словниковій системі мови. Процес лексикалізації полягає у набутті людьми навичок використання короналогізмів у різноманітних сферах і контекстах, після чого лексична одиниця фактично набуває статусу прийнятої суспільством [6]. Дигіталізація, розвиток медицини у напрямку подолання COVID-19, повідомлення ЗМІ та, насамперед, новий спосіб життя, з яким зіткнулося суспільство, виступають сприяючими факторами для словотворення та прискорюють процес введення короналогізмів у лексику. Крім того, у сучасну цифрову епоху короналогізми отримують стрімке поширення завдяки активному користуванню соціальними мережами й стрімкому розвитку інформаційних технологій.

Що стосується специфіки творення короналогізмів, то результати виконаного нами аналізу 157 лексичних одиниць дозволяють узагальнити такі окреслені нижче найпоширеніші механізми їхнього формування.

Морфологічна деривація, сутність якої полягає в утворенні нового слова з існуючого за допомогою додавання префіксу або суфіксу до кореня слова [3, с. 156], слугує шляхом появи суфіксальних і префіксальних похідних у пласті коронавірусної лексики. При цьому з'ясовано, що префіксальні похідні серед таких новотворів (напр., *self-quarantine* – самокарантин, *self-isolation* – самоізоляція, *self-monitoring* – самомоніторинг, *super-spreader* – інфекційна хвороба, що розповсюджується з високою швидкістю тощо) зустрічаються частіше, ніж суфіксальні (напр., *coronator* – людина, яка одужала після COVID-19, *coronize* – особа, хвора на COVID-19, яка спеціально поширює хворобу, відвідуючи громадські місця, *coronic* – людина, яка контактувала з хворим на COVID-19, *Zooming* – активна участь у відео-конференції на платформі Zoom тощо). Крім того, подекуди можна зустріти суфіксально-префіксальні похідні, напр., *overzoomed* – коли йдеться про психічне виснаження, пов'язане з постійною участю у відео-конференціях.

За допомогою такого словотвірного способу, як **основоскладання**, тобто утворення складної лексичної одиниці шляхом поєднання двох або більше основ у її складі [11, с. 2], зареєстровано такі найчастотніші короналогізми, як *doomscrolling* – залежність від постійного пошуку та читання негативних новин на тему пандемії, *lockdown* – система обмежувальних заходів з метою стримання поширення захворюваності, *coronafool* – коронабовдур, *coronavacation* – відпустка в умовах самоізоляції, *coronaphobia* – страх перед зараженням коронавірусом, *zoom-root* – окрема конференц-зала для відео-конференції та ін.

Серед короналогізмів також було виокремлено лексичні одиниці, утворені шляхом *скорочення*, коли певна частина звукового складу вихідного слова упускається [1, с. 187]. У корпусі новотворів зареєстровано два типи лексичних скорочень: *усічення основ* (*iso – isolation, Rona – Coronavirus, corona – coronavirus, The Miley – The Miley Cyrus* тощо) та *абревіація* (*WFH – Working From Home, PPE – Personal Protective Equipment, B.C. – Before COVID-19, A.C. – After COVID-19, ARDS – Acute Respiratory Distress Syndrome, PUI – Patient Under Investigation, WHO – World Health Organization, CFR – Case Fatality Rate, ARI – Active Respiratory Infection, CDCP – Centers for Disease Control and Prevention, PCR – Polymerase Chain Reaction* та ін.). Така словотвірна модель є досить частотною в англійській мові внаслідок продуктивності явища компресії, а також завдяки зміщенню основного масиву комунікації на простори інтернету, де спілкування відбувається за принципом мінімізації та скороченні символів [7].

При цьому найпоширенішим і найпродуктивнішим способом утворення короналогізмів визнано *телескопію* (онтамінація/словозлиття), тобто злиття повної основи одного слова зі скороченою основою іншого або злиття скорочених основ двох слів, унаслідок чого утворюється нове слово, яке повністю або частково поєднує значення всіх структурних елементів, що входять до його складу [2, с. 69–71]. Слід зазначити, що умовою для існування цього способу словотвору є спільні для обох вихідних слів звуки, склади або морфеми. Тому часто буває складно визначити, до частини якого саме вихідного слова належать елементи новоутвореного короналогізму. Найбільш яскравими прикладами можуть слугувати такі новотвори:

Covid-19 + idiot = covididiot, quarantine + martini = quarantini, Covid-19 + obedient = covidient, quarantine + teens = quaranteens, panic + pandemic = panicdemic, quarantine + times = quarantimes, Covid-19 + idol = covidol, coronavirus + whitewashing = coronawashing, quarantine + technologies = quarantech, lockdown + cocktail = locktail, elevator + quarantine = elevatorantine, mask + asshole = maskhole тощо.

Роль інструменту реалізації гри слів та створення комічного ефекту виконує такий спосіб словотворення за аналогом вже наявного лексичного зразка шляхом заміни компонента або декількох компонентів у слові чи словосполученні, як *субституція* [11]. Прикладом словотвору шляхом субституції може слугувати інноваційна одиниця *Quentin Quarantino*, вживана замість *Quentin Tarantino* на позначення *особи, яка займається створенням надмірної кількості відео у період карантину задля розваги*. Серед інших прикладів подібних новотворів виокремлюємо: *quarantine and chill* – замість *Netflix and chill*; *Blue Skype thinking* – замість *blue-sky thinking*; *elephant in the Zoom* – замість *elephant in the room*; *fattening the curve* – замість *flattening the curve* та ін.

Крім того, було з'ясовано, що наразі більшість короналогізмів є іменниками. Установлено, що найбільш поширеним словотвірним коренем для короналогізмів є *-coron-* (*coronial, coronabesity, coronadating, etc.*), а друге і третє місце за частотою вживання посіли такі корені, *-quaran-* (*quaranteen, quarantini, quarantime, etc.*) та *-covid-* (*covidiot, covideoparty, covidivorce, etc.*) відповідно.

На окрему увагу заслуговує словотворчий корінь *-zoom-*, висока частота словотвірного функціонування якого зумовлена масовим попитом і користуванням платформами і сервісами для проведення відео-конференцій з моменту початку пандемії [9]. Унаслідок цього, виникли такі неологізми, як *zoomers – користувачі платформи, zoom bombing (zoom raiding) – спроба незапрошених користувачів втрутитися у відео-конференцію та зірвати її, zumping – завершення психосексуальних зв'язків з використанням відео-конференції, zoom shirt – діловий дрес-код лише вище пояса, zoom fatigue (overzoomed) – психічне виснаження, пов'язане з постійними відеоконференціями* тощо.

Переклад короналогізмів, як і інших неологізмів, безсумнівно становить певні труднощі для перекладача, адже на тлі сучасного стрімкого розвитку комунікаційних систем жоден словник не встигає фіксувати усі лексичні інновації [13]. Для адекватного перекладу фахівцю в нагоді стає контекст, вміння виділити складові частини неологізму, розуміння способів творення короналогізму, а також висока обізнаність щодо предметної сфери контексту, в якому фігурує короналогізм. Водночас і цього виявляється недостатньо, тому, щоб адекватно перекладати пандемічну лексику, перекладачеві необхідно володіти й екстралінгвальними навичками.

За результатами виконання перекладацького аналізу експериментального масиву лексичних одиниць, нами було узагальнено найпоширеніші способи перекладу англійських короналогізмів на українську мову.

Так, серед типових способів перекладу короналогізмів було зареєстровано *транслітерацію* і *транскрибування*. Так, при транслітерації передаються українські літери, з яких складається короналогізм, без урахування особливостей його вимови. Таким чином, перекладачеві необов'язково знати вимову англійського слова, адже він обмежується лише його зоровим сприйняттям. Більш поширеним видом перекладу є транскрибування, яке полягає в фонетичній передачі форми короналогізму українськими літерами. Прикладами застосування транскрибування та транслітерації при перекладі англійської пандемічної лексики можуть слугувати такі слова: *lockdown – локдаун covidiot – ковідіот, coronials – короніали, doomscrolling – думскролінг, zoombombing – зумбомбінг, infodemic – інфодемія, zoomfatigue – зумфейтіг* тощо.

Калькування передбачає заміну складових частин або цілого короналогізму лексичними відповідниками в українській мові. Фактично, калькування це один із шляхів поповнення лексичного складу, який заснований на використанні короналогізму або його частини в якості об'єкта перекладу, внаслідок чого запозичення не відбувається, на відміну від попереднього способу перекладу, як наприклад, *coronapocalypse – коронапокаліпсис, self-quarantine – самокарантин, self-isolation – самоізоляція, quarantrolls – Інтернет-«тролі», coronaphobia – коронавірусна фобія, quarantini – «карантинне мартіні», locktail – «карантинний коктейль»* тощо.

Описовий переклад, коли короналогізм замінюється і роз'яснюється в українській мові за допомогою словосполучення, яке повною мірою пояснює і передає його зміст [5], належить до лексико-граматичних прийомів перекладу. Наочними прикладами описового перекладу можуть слугувати такі приклади: *caremongering – процес залучення добровольців до практики поширення хороших новин серед громадськості протягом карантину, coronopticon – використання «шипунських» мереж для моніторингу захворюваності серед громадян, coronasplaining – інформаційно-роз'яснювальна робота з населенням для інформування про безпеку коронавірусу, необхідність профілактичних заходів тощо, coronawashing – правила гігієни для профілактики зараження коронавірусом, coronasgrew – пара закоханих/друзі, які разом проводять час карантину, quarantips – поради щодо одягу, харчування і стилю життя в самоізоляції, coroncellations – скасування/перенесення*

спортивних заходів, вистав, кінопоказів та інших публічних заходів у зв'язку з карантинними умовами тощо. Цей спосіб перекладу англійських короналогізмів на українську мову кваліфікується як найбільш поширений, що пов'язано тим, що внаслідок лексико-семантичних відмінностей англійської та української мови, не в усіх випадках можливо знайти еквівалентний український відповідник і застосувати транслітерацію/транскрибування або калькування для того, щоб адекватно передати зміст позначеного короналогізмом поняття.

Висновки. Результати виконаного дослідження свідчать про потужний лінгвістичний вплив пандемії корона вірусу, в першу чергу, на англійську мову як на мову міжнародного спілкування, і, зрештою, на українську мову як цільову мову перекладу. За результатами розгляду особливостей функціонування пандемічної лексики в англійській мові, з'ясовано, що короналогізми здатні слугувати ідентифікатором мовної еволюції, які відображають актуальні тенденції та реалії буття на глобальному рівні упродовж останніх двох років. Аналіз словотвірних закономірностей короналогізмів свідчить про те, що найчастотнішими механізмами їх формування є телескопія, аббревіація та основоскладання. Серед найпродуктивніших способів перекладу англійських короналогізмів на українську мову зареєстровано транслітерацію, транскрибування, калькування та описовий переклад, серед яких останній на теперішній час виявляється найбільш поширеним. Водночас пандемічна лексика наразі все ще перебуває у процесі становлення, тому актуальним видається її подальше системне вивчення на основі автоматизованих корпусів оброблення інформації, а також у різних комунікативних ситуаціях з метою встановлення емоційно-прагматичного потенціалу короналогізмів та варіативності їх смисломісткого насичення.

Література:

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : учеб. пособие. 2-е изд., перераб. Москва: ФЛИНТА, 2012. 376 с.
2. Зацний Ю. А. Тенденції та процеси розвитку лексико-семантичної макросистеми сучасної англійської мови. *Актуальні питання іноземної філології: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки.*, 2016. № 4. С. 68–74.
3. Карпова К. С., Чаюк Т. А. Збагачення словникового складу сучасної англійської мови шляхом словотворення (на матеріалі мови пандемії COVID-19). *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика.* Вип. XLI. 2020. С. 155–176.
4. Козаченко І. В. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Сер.: Філологія. 2014. № 25. Том 2. С. 166–168.
5. Коровина Л. В. Трудности перевода неологизмов современной экономической тематики. 2020. URL: <https://mgimo.ru/upload/iblock/d89/kogovina.pdf>.
6. Мацько О. Language quarantine. Як і чому з'являються нові слова. 2020. URL: [https:// projects.weekend.today/language_quarantine](https://projects.weekend.today/language_quarantine)
7. Ціхоцький І., Свистун М. Словотвір. 2020. URL: <https://slovotvir.org.ua/words/covidiot>
8. Flood A. Oxford Dictionary Revised to Record Linguistic Impact of Covid-19. 2020. URL: <https://www.theguardian.com/books/2020/apr/15/oxford-dictionary-revised-to-record-linguistic-impact-of-covid-19>
9. Kreuz Roger J. How COVID-19 is Changing the English Language. *The Conversation Academic.* URL: <https://theconversation.com/how-covid-19-is-changing-the-english-language-146171>
10. Merriam Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>
11. Somanova M. L. Words Recently Coined and Blended: Analysis Of New English Lexical Items. Brno., Masaryk University, 2017. 38 p.
12. The Collins Word of the Year. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/woty>
13. Thorne T. Spotlight on COVID: Pandemic language and the role of linguistics. King's College London. News Centre. 2020. June, 1. URL: <https://www.kcl.ac.uk/news/spotlight-on-covid-pandemic-language-and-the-role-of-linguists->
14. Urban Dictionary. URL: <https://www.urbandictionary.com/>